

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

RAPORT

**cu privire la evoluția protecției și promovării
drepturilor omului în România
în anul 1996**

București, 1997

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI

RAPORT

**cu privire la evoluția protecției și promovării
drepturilor omului în România în anul 1996**

București, 1997

Pentru ca valorile apărute de noua Constituție din 1991 să primească o ocrotire corespunzătoare importanței și semnificației lor, se impunea reevaluarea întregii legislații anterioare legii fundamentale, modificarea și completarea cadrului legislativ, printre altele, cu prevederi care să asigure protecția și promovarea drepturilor omului.

Având permanent în vedere și acest obiectiv, Parlamentul României a adoptat, în anul 1996, o serie de acte normative care, fie reglementează în mod direct problematica drepturilor omului, fie cuprind dispoziții care se constituie în veritabile puncte de contact cu domeniul în cauză.

Astfel, o primă categorie de legi privește dreptul penal și procesul penal. Modificările în acest domeniu au fost dictate, în principal, de necesitatea reevaluării sancțiunilor prevăzute de Codul penal pentru infracțiunile care aduc atingere drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, de necesitatea ocrotirii egale a proprietății, indiferent de titular ori a reformulării unor fapte incriminate de legea penală, în acord cu obiectivele și principiile statului de drept democratic.

O altă categorie de acte normative se referă la organizarea activității unor organe de stat ori a disciplinării activității, în anumite domenii, care, fie fuseseră insuficient, fie nu fuseseră deloc reglementate.

Alte acte normative care privesc înlăptuirea reformei economice, ocrotirea dreptului de proprietate, protecția mediului înconjurător, precum și protecția socială, sunt indiscutabil legate și de promovarea drepturilor omului.

Tot în anul 1996 au fost ratificate o serie de convenții internaționale cu important răsunct în materia drepturilor fundamentale ale omului.

Și, nu în ultimul rând, trebuie menționat faptul că întregă activitate legislativă a Parlamentului României (deci și cea din

domeniul atât de delicat și sensibil, sub aspectul consecințelor, al respectării și promovării drepturilor și libertăților fundamentale) a stat sub semnul necesității armonizării și alinierii legislației românești la normele și standardele normative ale Uniunii Europene.

••

În cele ce urmează vom încerca să prezentăm sistematic principalele domenii în care au fost aduse îmbunătățiri legislației în vigoare, de natură a crea un cadru mai eficient de garantare și protecție a drepturilor omului.

I. MODIFICAREA ȘI COMPLETAREA UNOR PREVEDERI ALE LEGISLAȚIEI PENALE, PROCESUAL PENALE ȘI ALE NORMELOR DE CONVICȚUIRE SOCIALĂ, ORDINII ȘI LINIȘTII PUBLICE

Concepute, inițial, ca părți distincte ale aceluiași proiect de lege, modificările din acest domeniu sunt cuprinse, în prezent, în următoarele legi:

– Legea nr. 140/1996 pentru modificarea și completarea Codului penal;

– Legea nr. 141/1996 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală;

– Legea nr. 132/1996 privind modificarea și completarea Legii nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice.

Curba ascendentă a stării infracționale din ultimii ani, săvârșirea unor fapte ce nu cădeau sub incidența legii ori săvârșirea unor fapte în forme și modalități noi au făcut necesară reconsiderarea Codului penal și a celui de procedură penală și adaptarea actualelor cerințe de apărare fermă a societății românești, a ordinii de drept.

1. Legea nr. 140 din 14 noiembrie 1996 pentru modificarea și completarea Codului penal cuprinde modificări de esență (peste 150) ale legislației penale, ce pun de acord prevederile Codului penal cu noile realități din România.

Astfel, articolul 1, care stabilește scopul legii penale, stipulează că legea penală apără împotriva infracțiunilor, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept.

Legea de modificare a Codului penal prevede o redefinire a unor noțiuni consacrate în materie (public, funcționar public și funcționar, consecințe deosebit de grave), cuprinde o nouă secțiune la Partea generală, intitulată „Detențiunea pe viață” (regim, liberare condiționată, circumstanțe agravante), introduce noi infracțiuni sau noi termeni în definiția unor infracțiuni deja existente.

Din punctul de vedere al protecției și promovării drepturilor omului prezintă importanță modul în care sunt definite infracțiunile referitoare la provocarea ilegală a avortului (faptă reintrodusă în Cod ca infracțiune), relațiile sexuale între persoane de același sex, cele săvârșite contra libertății persoanei (șantaajul), a demnității acesteia (insulta, calomnia) ori contra patrimoniului, împiedicarea participării în proces, supunerea la rele tratamente, precum și cele referitoare la relele tratamente aplicate minorului.

Astfel, ca urmare a prevederilor constituționale referitoare la ocrotirea egală a proprietății, indiferent de titular, au fost abrogate dispozițiile cuprinse în Titlul IV din Partea specială, care incriminau distinct și sancționau mai grav faptele care aduceau atingere avutului obștesc. Titlul III, care privea infracțiunile contra avutului personal sau particular, a fost reconsiderat, primind denumirea de „Infracțiuni contra patrimoniului“.

Totodată, unele fapte ce erau incriminate sub imperiul vechii legi, au fost scoase de sub incidența legii penale, cum sunt relațiile sexuale între persoane de același sex, săvârșite în intimitate, rămânând incriminate numai acele relații care au produs scandal public sau care au fost săvârșite în condiții speciale, arătate expres de lege (asupra unui minor sau asupra unei persoane în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința sau prin constrângere ori dacă fapta a avut ca urmare vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, moartea sau sinuciderea victimei).

De asemenea, s-au instituit noi infracțiuni privitoare la siguranța statului, la apărarea simbolurilor naționale, a autorităților publice și a demnitarilor, a acelor categorii de profesii și funcții publice cele mai expuse agresiunilor.

În ceea ce privește sistemul general al pedepselor, semnalăm abrogarea prevederilor din Codul penal și din legile speciale referitoare la pedeapsa complementară a confiscării averii, parțială sau totală, reflex al dispozițiilor constituționale privind garantarea dreptului de proprietate și al celor care au prevăzut, în mod expres, că averea dobândită licit nu poate fi confiscată, caracterul licit al dobândirii fiind prezumat.

Analiza legii de modificare și completare a Codului penal nu ar fi completă dacă nu am evidenția, chiar dacă foarte succint, observațiile și neajunsurile pe care le are, fără îndoială, un asemenea demers legislativ.

Codul penal român de la 1968 era socotit, încă de la adoptarea sa, ca unul dintre cele mai represive din Europa; din nefericire, acest caracter extrem-represiv este păstrat în dispozițiile actualului Cod penal. Scara pedepselor Codului penal a cunoscut, prin noua lege, transformări majore, atât prin mărirea limitelor unei noi pedepse, cât și prin introducerea unei noi pedepse principale. Astfel, maximul general al pedepsei închisorii a fost majorat de la 25 la 30 de ani, majorare care este prea puțin justificată, mai ales că în Codul penal s-a introdus detențiunea pe viață – pedeapsă privativă de libertate pe timp nelimitat.

2. Legea nr. 141 din 14 noiembrie 1996 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală

Modificările și completările aduse Codului de procedură penală au vizat corelarea unor dispoziții, precizarea unor competențe și adoptarea unor noi reglementări mai ales în materia probelor și a căilor de atac.

În categoria corelărilor și precizărilor putem include modificarea dispozițiilor privind competența instanțelor de judecată, a celor privind competența procurorului în cazul în care efectuează, în mod obligatoriu, urmărirea penală, liberarea provizorie pe cauțiune și fixarea cuantumului acesteia la minimum 2 milioane lei. Aceste reglementări au fost impuse și influențate de incriminarea unor fapte noi și stabilirea altor limite generale sau speciale ale pedepselor, prin modificările și completările aduse Codului penal.

Alte modificări ale normelor procedurale privesc punerea în executare a ordonanței prin care s-a aplicat o sancțiune cu caracter administrativ, precum și cauzele în care procurorul participă la judecată, între acestea fiind incluse, cum era și firesc, și cele în care instanța de judecată a fost sesizată prin rechizitor.

În materia probelor, legea de modificare a Codului de procedură penală introduce câteva elemente de noutate. Astfel, art. 64 prevede că mijloacele de probă prin care se constată elementele de fapt ce pot servi ca probă sunt: declarațiile învinutului sau ale inculpatului, declarațiile părții vătămate, ale părții responsabile civilmente, declarațiile martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, mijloacele materiale de probă, constatările tehnico-științifice, constatările medico-legale și expertizele.

Dacă în ceea ce privește fotografiile, acestea au fost, în general, acceptate de instanțe ca material probator și în trecut, fie și prin

intermediul proceselor verbale de cercetare la locul infracțiunii, pentru înregistrările audio sau video a fost necesară introducerea unei noi secțiuni în cadrul Capitolului II, Secțiunea V (art. 91¹ - 91⁷). Aceasta cuprinde condițiile în care se fac aceste înregistrări, autoritățile îndreptățite să le probeze, modul în care se face verificarea înregistrărilor, precum și modul în care se face verificarea mijloacelor de probă. Problema admiterii înregistrărilor audio sau video ca mijloace de probă intersectează principii și drepturi fundamentale ale persoanei care potrivit Constituției nu pot fi restrânse până la anihilarea lor.

În ceea ce privește autorizarea înregistrărilor audio sau video, acordată în condițiile legii de procurorul competent, art. 91¹ alin. (2) prevede că au valabilitate 30 de zile, termen ce poate fi prelungit pentru motive justificate, fiecare depășire neputând depăși 30 de zile.

Legea de modificare a Codului de procedură penală cuprinde și dispoziții privitoare la căile de atac (recursul poate fi exercitat și când urmărirea penală, nu numai judecata, s-a efectuat în lipsa apărătorului, când prezenta acestuia era obligatorie, extinderea recursului în anulare, punerea în executare a pedepsei închisorii sau a detențiunii pe viață, amânarea sau întreruperea executării măsurii internării).

3. Legea nr. 132 din 31 octombrie 1996 privind modificarea și completarea Legii nr. 61/1991 pentru sancționarea faptelor de încălcare a unor norme de conviețuire socială, a ordinii și liniștii publice lărgeste sfera de cuprindere a Legii nr. 61/1991 prin includerea în domeniul său a unor fapte cum sunt: apelarea, în mod repetat, la mila publicului, de către o persoană aptă de muncă, precum și determinarea unei persoane la săvârșirea unor astfel de fapte, atragerea de persoane, sub orice formă, săvârșită în localuri, parcuri, pe străzi sau în alte locuri publice, în vederea practicării de raporturi sexuale cu acestea spre a obține foleose materiale, precum și îndemnul sau determinarea, în același scop, a unei persoane la săvârșirea unor astfel de fapte, pătrunderea, cu încălcarea normelor legale de acces, în sediile autorităților publice centrale sau locale, institutiilor publice, institutiilor de învățământ și spațiilor aparținând acestora, indiferent de destinația lor, ale regiilor autonome, societăților comerciale, partidelor sau altor formațiuni politice, organizațiilor guvernamentale sau neguvernamentale, ambasadelor

sau reprezentantelor altor state ori ale organizatiilor internationale de pe teritoriul României, precum si ocuparea fără drept a terenurilor aparținând ambasadelor si reprezentantelor sau a terenurilor situate în perimetrul acestora ori refuzul de a le părăsi la cererea organelor de ordine

II. DISPOZIȚII PRIVIND REGLEMENTAREA ACTIVITĂȚII UNOR ORGANE DE SIAI SAU A UNOR DOMENII CE AU TANGENȚE CU PROBLEMATICA DREPTURILOR OMULUI

1. Legea Arhivelor Naționale nr. 16 din 2 aprilie 1996 cuprinde o serie de dispoziții legate de drepturile omului

Astfel, art. 3 dispune că administrarea, supravegherea si protectia specială a Fondului Arhivistic National al României se realizează de către Arhivele Nationale, unitate bugetară în cadrul Ministerului de Interne

Legea stabileste modul în care se face evidenta, selectionarea, păstrarea si depunerea documentelor, inclusiv termenele specifice pentru fiecare dintre aceste activități. Totodată, legea cuprinde prevederi legate de folosirea documentelor care fac parte din Fondul Arhivistic National al României, iar în art. 22 prevede că documentele a căror cercetare poate afecta interesele nationale, drepturile si libertățile cetățenilor prin datele si informatiile pe care le contin sau cele a căror integritate fizică este în pericol, nu se dau în cercetare. Din această categorie fac parte si documentele ce pot leza drepturile si libertățile individuale ale cetățeanului.

2. Legea partidelor politice nr. 27 din 29 aprilie 1996 cuprinde dispoziții referitoare la organizarea partidelor politice (statutul, programul propriu, organizarea teritorială, organele de conducere, modul de solutionare a diferendelor dintre membrii partidului), înregistrarea partidelor politice, asocierea acestora, încetarea activității si înaintarea partidelor

Articolul 1 delimiteste notiunea de partid politic. Astfel, partidele politice sunt asociatii ale cetățenilor români cu drept de vot, care participă în mod liber la formarea si exercitarea vointei lor politice, îndeplinind o misiune publică garantată de Constitutie

În activitatea lor, partidele politice promovează valorile și interesele naționale, precum și pluralismul politic, fiind organizate și funcționând pe criteriul administrativ-teritorial.

De asemenea, legea stabilește că sunt interzise partidele politice care, prin statutul, programele, propaganda de idei ori prin alte activități pe care le organizează îndeamnă la ură rasială sau de orice alt fel, la război de agresiune, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității sau desfășoară orice alte activități care încalcă dispozițiile art. 30 alin. (7), art. 37 alin. (2) sau alin. (4) din Constituția României.

3. Legea telecomunicațiilor nr. 74 din 22 iulie 1996 reprezintă legea cadru în materie și cuprinde o serie de dispoziții legate de modul de organizare și desfășurare a activității din domeniul telecomunicațiilor.

Astfel, art. 1 prevede că libera circulație a informațiilor prin emisia, transmisia sau recepția de semnale, imagini sau sunete prin sisteme radio, optice sau alte sisteme electromagnetice ori servicii de telecomunicații, precum și secretul ori inviolabilitatea convorbirilor telefonice sau a altor comunicări efectuate prin mijloace de telecomunicații sunt garantate prin lege.

Articolul 4, în alineatul (2), prevede condițiile și situațiile în care convorbirile telefonice pot fi interceptate: *„Convorbirile sau comunicările efectuate prin mijloace de telecomunicații pot fi interceptate numai în cazurile prevăzute de lege, de către organele abilitate de lege, pe baza actului de autorizare emis de un procuror desemnat de Procurorul general al României sau, după caz, de prim-procurorul parchetului de pe lângă Curtea de Apel“*.

Totodată, legea menționată stabilește că Ministerul Comunicațiilor, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, este autoritatea de reglementare în domeniu.

4. Legea nr. 79 din 12 iulie 1996 pentru modificarea și completarea Legii Curții Supreme de Justiție nr. 56/1993 aduce o serie de modificări, cu deosebire în cadrul capitolului referitor la competența secțiilor Curții Supreme de Justiție și a completului de 9 judecători.

Aceste noi prevederi, de ordin procedural și al competenței, prezintă importanță pentru domeniul drepturilor omului, fiind o garanție a respectării acestora.

5. Legea serviciilor poștale nr. 83 din 12 iulie 1996 prevede că reglementarea serviciilor poștale trebuie să asigure dezvoltarea armonioasă a acestor servicii la nivel național, eficiența, operativitatea, calitatea și diversificarea lor, precum și furnizarea serviciilor poștale de bază pentru publicul larg, având în vedere protecția socială a utilizatorilor conform principiului serviciului universal.

Legea menționată cuprinde și dispoziții importante pentru protecția drepturilor omului. Articolul 1 stipulează garantarea, în condițiile legii, a liberului acces la serviciile poștale și transmiterea liberă a trimerilor poștale de către oricare persoană fizică sau juridică. În aceeași idee, articolul 4 prevede că secretul scrisorilor, telegramelor și al altor trimiteri poștale este garantat prin lege. Totodată, legea prevede că toate persoanele implicate în activități poștale sunt obligate să asigure confidențialitatea trimerilor, fiind interzisă violarea sau divulgarea conținutului corespondenței sau al altor trimiteri poștale, a oricăror informații despre cei ce utilizează servicii poștale, precum și încurajarea ori înlesnirea unor asemenea fapte. Tot legea este cea care stabilește și care sunt situațiile, expres și limitativ prevăzute, în care dispozițiile art. 4 alin. (1) nu se aplică, precum și persoanele îndreptățite să acționeze. Astfel:

a. operatorii de servicii poștale pot deschide trimiterile poștale în cazul deteriorării acestora în timpul prelucrării sau transportului, cu excepția propriei culpe, în scopul obținerii datelor și informațiilor necesare predării acestora la destinatar sau expeditor;

b. în cazul suspiciunii de utilizare frauduloasă a serviciilor poștale ori la solicitarea organelor vamale, pentru verificarea conținutului, operatorii poștali pot solicita deschiderea trimerilor poștale de către destinatar sau expeditor;

c. în scopul descoperirii infracțiunilor și a autorilor lor, precum și pentru aflarea adevărului în cauzele penale, operatorii de servicii poștale vor pune la dispoziția organelor de urmărire penală sau a instanțelor de judecată toate valorile și trimiterile poștale, considerate corpuri delictive, precum și toate actele de care au nevoie, pe baza dispozițiilor scrise ale magistratului competent potrivit legii.

6. Legea nr. 92 din 24 iulie 1996 privind organizarea și funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale cuprinde dispoziții referitoare la organizarea, funcționarea, atribuțiile,

personalul și asigurarea materială și financiară a Serviciului de Telecomunicații Speciale.

Legea definește sfera de activitate și limitele sale, precum și utilizatorii acestui serviciu. Astfel, Serviciul de Telecomunicații este organul central de specialitate, cu personalitate juridică, ce organizează, conduce, desfășoară, controlează și coordonează activitățile în domeniul telecomunicațiilor speciale pentru autoritățile publice din România și pentru alți utilizatori, cum sunt: Parlamentul României, Președinția, Guvernul ș.a.m.d. Lista acestor utilizatori este expres și limitativ stabilită de lege.

Ca singură autoritate ce emite norme tehnice obligatorii în domeniu, Serviciul de Telecomunicații Speciale garantează protecția și confidențialitatea telecomunicațiilor speciale (exceptate, potrivit legii, de la regimul licențelor și al autorizațiilor prevăzute în Legea telecomunicațiilor), are structură militară și face parte din sistemul național de apărare.

Serviciul de Telecomunicații Speciale își desfășoară activitatea cu respectarea Constituției României și a legilor țării, a hotărârilor Consiliului Suprem de Apărare a Țării și ale Guvernului, precum și a regulamentelor militare generale.

7. Legea nr. 129 din 30 octombrie 1996 privind transportul pe căile ferate române stabilește care este autoritatea de stat în domeniul transporturilor feroviare – Ministerul Transporturilor – și care sunt atribuțiile sale în această calitate, modul în care se realizează protecția infrastructurii căilor ferate române, organizarea transporturilor publice feroviare, precum și modul în care se asigură paza, ordinea publică și combaterea faptelor antisociale în transportul public pe căile ferate române.

Totodată, art. 2 prevede că transportul public feroviar constituie, prin natura sa, un sector strategic de interes național, reprezintă un serviciu esențial pentru societate, contribuie la satisfacerea dreptului la libera circulație, la rezolvarea unor interese majore ale economiei, asigură transportul persoanelor, al mărfurilor și al altor bunuri în interiorul țării și în trafic internațional, cu înalt grad de siguranță, în condiții ecologice, eficiente și îndeplinește sarcini specifice pentru nevoile de apărare a țării, potrivit legii.

8. Legea nr. 15 din 5 aprilie 1996 privind statutul și regimul refugiaților în România.

Conform legii, în România statutul de refugiat se acordă, la cerere, cetățeanului străin care dovedește că în țara sa de origine are temeri justificate de a fi persecutat pentru considerente de rasă, naționalitate, religie, apartenență la un anumit grup social sau pentru opiniile sale politice. Străinul care obține statutul de refugiat în România se supune legislației române și convențiilor internaționale referitoare la statutul refugiaților, la care România este parte.

Legea stabilește procedura acordării statutului de refugiat, drepturile și obligațiile acestuia, precum și situațiile în care statutul de refugiat poate fi retras sau anulat.

9. Legea nr. 17 din 11 aprilie 1996 privind regimul armelor de foc și al munițiilor reglementează deținerea, portul și folosirea armelor de foc și munițiilor, uzul de armă și operațiunile cu arme și muniții.

Legea definește fiecare dintre aceste noțiuni, stabilește care sunt condițiile în care persoanele fizice ori juridice pot deține sau folosi armele de foc și munițiile. Totodată, legea reglementează uzul de armă, operațiunile cu arme de foc și muniții, precum și funcționarea atelierelor de reparat arme de foc.

10. Legea nr. 46 din 11 iunie 1996 privind pregătirea populației pentru apărare.

Legea prevede, chiar în art. 1: *„Toți cetățenii țării au dreptul și obligația să apere România“*, iar art. 2 stipulează: *„Pregătirea populației pentru apărarea patriei se realizează prin îndeplinirea serviciului militar și prin participarea la alte forme de apărare“*.

În ceea ce privește îndeplinirea serviciului militar, legea stabilește care sunt formele sale, durata fiecăreia dintre ele, condițiile ce trebuie îndeplinite pentru exercitare, amânare, scutire etc. Pe lângă reglementarea altor forme de pregătire a populației pentru apărare (pregătirea premilitară a tineretului, pregătirea în formațiuni de protecție civilă ori sanitar-voluntare ale Crucii Roșii), legea cuprinde și dispoziții referitoare la atribuțiile autorităților administrației publice, ale instituțiilor publice și agenților economici, precum și la drepturile și obligațiile cetățenilor care participă la pregătirea pentru apărarea țării.

11. Legea nr. 105 din 30 septembrie 1996 privind evidența populației și cartea de identitate cuprinde dispoziții referitoare la organizarea evidenței populației, cartea de identitate, precum și la stabilirea și schimbarea domiciliului sau reședinței cetățenilor români cu domiciliul în România.

În art. 2 alin. (4) se prevede că datele individuale referitoare la persoana fizică au caracter confidențial; în toate cazurile, acestea nu pot fi comunicate altor persoane fizice sau juridice decât în condițiile legii.

12. Legea protecției civile nr. 106 din 3 octombrie 1996 stabilește că protecția civilă este o componentă a apărării naționale și cuprinde ansamblul măsurilor adoptate și activităților desfășurate în scopul asigurării protecției populației, a bunurilor materiale, a valorilor culturale și a factorilor de mediu, în caz de război sau de dezastru.

În baza legii, cetățenii străini au dreptul și obligația de a participa la activitatea de pregătire în vederea cunoașterii și aplicării regulilor și măsurilor de protecție civilă.

Legea cuprinde reglementări privind organizarea protecției civile, pregătirea pentru protecția civilă, protecția populației și a bunurilor materiale, atribuțiile autorităților administrației publice, instituțiilor publice, agenților economici și cetățenilor, pentru realizarea măsurilor de protecție civilă.

13. Legea nr. 111 din 19 octombrie 1996 privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare.

14. Legea nr. 121 din 23 octombrie 1996 privind organizarea și funcționarea Corpului Pompierilor Militari.

15. Legea nr. 18 din 11 aprilie 1996 privind paza obiectivelor, bunurilor și valorilor.

III. UNELE ASPECTE JURIDICE PRIVIND ÎNFĂPTUIREA REFORMEI ECONOMICE ȘI DREPTUL DE PROPRIETATE

În anul 1996 au fost adoptate o serie de acte normative ce vizează înfăptuirea reformei economice, dreptul de proprietate,

precum și o serie de reglementări cu caracter financiar-bancar pe care le vom evidenția distinct.

1. Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7 din 13 martie 1996.

Cadastrul general este sistemul unitar și obligatoriu de evidență tehnică, economică și juridică prin care se realizează identificarea, înregistrarea, reprezentarea pe hârtie și planuri cadastrale a tuturor terenurilor, precum și a celorlalte bunuri imobile de pe întreg teritoriul țării, indiferent de destinația lor și de proprietar.

Legea menționată cuprinde dispoziții referitoare la organizarea activității cadastrale, publicitate imobiliară, evidența cadastral-judiciară, procedura de înscriere în cartea funciară.

2. Legea concurenței nr. 21 din 10 aprilie 1996 are drept scop protecția, menținerea și stimularea concurenței și a unui mediu concurențial normal, în vederea promovării intereselor consumatorilor.

Punerea în aplicare a prevederilor legii menționate sunt încredințate Consiliului Concurenței – autoritate administrativă autonomă – și Oficiului Concurenței, organ de specialitate aflat în subordinea Guvernului.

De asemenea, legea stabilește că prețurile produselor și tarifele serviciilor și lucrărilor se determină în mod liber prin concurență, pe baza cererii și ofertei. Totodată, legea cuprinde prevederi legate de practicile anticoncurențiale, concentrarea economică, atribuțiile Consiliului Concurenței și Oficiului Concurenței, precum și procedura de investigare și de luare a deciziilor.

Legea introduce o serie de principii și de reguli specifice economiei de piață, menite să însănătoșească climatul concurențial în care se desfășoară activitatea economică.

3. Legea nr. 31 din 6 mai 1996 privind regimul monopolului de stat.

În sensul acestei legi, prin monopol de stat se înțelege dreptul statului de a stabili regimul de acces al agenților economici cu capital de stat și privat, inclusiv producători individuali, după caz, în activitățile economice constituind monopol de stat și condițiile de exercitare a acestora.

Legea stabilește care sunt activitățile ce constituie monopol de stat și modul în care acestea vor fi administrate și exploatare, precum și infracțiunile, contravențiile și sancțiunile ce pot interveni în cazul nerespectării dispozițiilor sale.

În ceea ce privește prețurile și controlul activităților de monopol de stat, legea stabilește că prețurile și tarifele maximale la produsele și serviciile ce intră în sfera monopolului de stat sunt supravegheate de Guvern, cu avizul Oficiului Concurenței.

4. Legea nr. 125 din 24 octombrie 1996 pentru modificarea și completarea Legii nr. 50/1991 privind autorizarea executării construcțiilor și unele măsuri pentru realizarea locuințelor, introduce precizări suplimentare în ceea ce privește autorizarea de construcții și sancțiuni suplimentare ori sporite la regimul nerespectării prevederilor din acest domeniu.

5. Legea nr. 133 din 1 noiembrie 1996 pentru transformarea Fondurilor Proprietății Private în societăți de investiții financiare stabilește obiectul de activitate pe care-l vor avea aceste societăți de investiții financiare, plata dividendelor cuvenite cetățenilor îndreptățiți din veniturile Fondurilor Proprietății Private, precum și o serie de alte dispoziții, ce vizează denumirea societăților de investiții financiare, rezultate din transformarea Fondurilor Proprietății Private, data până la care își continuă activitatea consiliile de administrație ale acestor fonduri, etc.

*

În anul 1996 au fost adoptate și o serie de legi în domeniul financiar-bancar, care nu pot fi separate de dispozițiile vizând înfăptuirea reformei și dreptul de proprietate.

Dintre acestea menționăm:

– **Legea nr. 66 din 5 iulie 1996 privind reorganizarea Casei de Economii și Consemnațiuni din România în societate bancară pe acțiuni,** lege care cuprinde și o serie de dispoziții de protecție socială, vizând acordarea de credite pentru anumite categorii sociale defavorizate, cu o dobândă mică, subvenționată, pentru cumpărarea, construirea sau modernizarea unor locuințe, precum și acordarea de credite agenților mici și mijlocii;

- Legea nr. 72 din 17 iulie 1996 privind finanțele publice;
- Legea nr. 73 din 2 august 1996 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 70/1994 privind impozitul pe profit;
- Legea nr. 118 din 25 octombrie 1996 privind constituirea și utilizarea fondului special al drumurilor publice;
- Legea nr. 136 din 31 octombrie pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 30/1995 privind regimul de concesionare a construirii și exploataării unor tronsoane de căi de comunicație terestre – autostrăzi și căi ferate.

IV. ASPECTE JURIDICE DIN DOMENIUL SILVIC ȘI AL PROTECȚIEI MEDIULUI

Legea mediului a creat cadrul legislativ pentru adoptarea unei serii de legi de maximă importanță care vin să completeze reglementarea în domeniu și care, prin implicațiile lor, prezintă interes pentru drepturile omului.

Dintre acestea menționăm: Codul silvic, Legea apelor, Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului, Legea îmbunătățirilor funciare.

1. Codul silvic – Legea nr. 26 din 8 mai 1996 cuprinde dispoziții referitoare la raporturile juridice, organizatorice, economice și tehnice privind fondul forestier național, fondul cinegetic, fondul piscicol din apele de munte, precum și cele privind vegetația forestieră de pe terenurile situate în afara fondului forestier național.

2. Legea îmbunătățirilor funciare – Legea nr. 84 din 24 iulie 1996 cuprinde dispoziții referitoare la activitățile de cercetare, studii de teren și proiectare în domeniul îmbunătățirilor funciare, executarea, recepționarea, exploatarea, întreținerea, repararea și finanțarea lucrărilor de îmbunătățiri funciare.

3. Legea fondului cinegetic și a protecției vânatului – Legea nr. 103 din 27 septembrie 1996. Fondul cinegetic al României, resursă naturală de interes național și internațional, este administrat și gestionat în scopul conservării biodiversității faunei sălbatice, menținerii echilibrului ecologic, executării vânătorii și satisfacerii altor cerințe social-economice.

Legea menționată cuprinde dispoziții referitoare la administrația și gestionarea fondului cinegetic, la protecția vânatului și executarea vânătorii. Totodată, prin lege se înființează Consiliul Național de Vânătoare, organism de avizare și consultare în domeniul cinegetic, ce adoptă strategia în domeniul protecției și dezvoltării fondului cinegetic, precum și reglementările privind organizarea și practicarea vânătorii.

4. Legea apelor – Legea nr. 107 din 8 octombrie 1996.

Apele reprezintă o resursă naturală regenerabilă, vulnerabilă și limitată, element indispensabil pentru viață și pentru societate, materie primă pentru activități productive, sursă de energie și cale de transport, factor determinant în menținerea echilibrului ecologic.

Legea menționată reprezintă reglementarea cadru în domeniu și cuprinde dispoziții referitoare la regimul de folosire a apelor, regimul de servitute, de expropriere și de gospodărire a apelor.

O altă categorie de norme o constituie cele referitoare la apărarea împotriva inundațiilor, fenomenelor meteorologice periculoase și accidentelor la construcții hidrotehnice, precum și cele referitoare la participarea publicului și consultarea acestuia pentru aplicarea prevederilor legii privind protecția apelor de suprafață și subterane, precum și pentru asigurarea alimentării cu apă. În această situație, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului poate lua măsuri ce afectează interesele utilizatorilor de apă, ale riveranilor sau publicului, numai după consultarea acestora, cu excepția unor situații cum ar fi seceta, inundațiile sau altele asemenea.

V. DISPOZIȚII LEGISLATIVE PRIVIND PROTECȚIA SOCIALĂ ȘI PROTECȚIA ANUMITOR CATEGORII DE PERSOANE

1. Măsuri privind protecția socială

În 1996 au fost adoptate mai multe legi ce au în conținutul lor dispoziții ce vizează diferite aspecte ale protecției sociale. Dintre acestea menționăm:

– **Legea nr. 22 din 18 aprilie 1996 pentru modificarea Legii nr. 78/1995** privind protecția personalului și a patrimoniului din sectorul producției de apărare;

– Legea nr. 42 din 29 mai 1996 privind integrarea sistemului de asigurări sociale și pensii ale cineaștilor în sistemul asigurărilor sociale de stat;

– Legea protecției muncii – Legea nr. 90 din 23 iulie 1996, care cuprinde un sistem unitar de măsuri și reguli aplicabile tuturor participanților la procesul de muncă.

Protecția muncii constituie un ansamblu de activități instituționalizate ce au ca scop asigurarea celor mai bune condiții în desfășurarea procesului de muncă, apărarea vieții, integrității corporale și sănătății salariaților și a altor persoane participante la procesul de muncă. Activitatea de protecție a muncii asigură aplicarea criteriilor economice pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și pentru reducerea efortului fizic, precum și măsuri adecvate pentru munca femeilor și tinerilor.

Prevederile legii menționate se aplică tuturor persoanelor juridice și fizice la care activitatea se desfășoară cu personal angajat pe bază de contract individual de muncă sau în alte condiții prevăzute de lege.

Legea cuprinde dispoziții referitoare la echipamentele tehnice, echipamentul individual de protecție și de lucru, alimentația de protecție și materialele igienico-sanitare. Totodată, legea reglementează norme referitoare la obligațiile privind realizarea măsurilor de protecție a muncii, coordonarea și controlul acestei activități, precum și norme referitoare la accidente de muncă și bolile profesionale.

– Legea locuinței – Legea nr. 114 din 21 octombrie 1996 reglementează aspectele sociale, economice, tehnice și juridice ale construcției de locuințe și folosinței acestora.

Reglementând cadrul general de realizare, exploatare și administrare a locuințelor, legea are la bază următoarele principii: accesul liber și neîngrădit la locuință – ca drept al fiecărui cetățean -, precum și realizarea locuințelor – ca obiectiv major de interes național, pe termen lung, al administrației publice centrale și locale.

– Legea nr. 116 din 22 octombrie 1996 privind acordarea de despăgubiri producătorilor agricoli pentru suprafețele agricole calamitate în anul agricol 1995-1996;

- Legea nr. 117 din 22 octombrie 1996 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 2/1996 privind completarea sprijinului acordat de stat producătorilor agricoli pentru rezolvarea unor probleme urgente în campania agricolă din primăvara anului 1996;

- Legea nr. 120 din 22 octombrie 1996 pentru completarea art. 31 din Legea nr. 3/1997 privind pensiile de asigurări sociale de stat și asistență socială;

- Legea nr. 130 din 24 octombrie 1996 privind contractul colectiv de muncă.

Prin încheierea contractelor colective de muncă se urmărește promovarea unor relații de muncă echitabile, de natură să asigure protecția socială a salariaților, prevenirea sau limitarea conflictelor colective de muncă ori evitarea declanșării grevelor.

Legea cuprinde dispoziții referitoare la câmpul de aplicare a contractelor colective de muncă, părțile și reprezentarea acestora la negocierea și încheierea contractelor colective de muncă, precum și la procedurile de închiriere, executare, modificare, suspendare și încetare a contractului colectiv de muncă.

2. Măsuri de protecție a anumitor categorii de persoane.

1. Legea nr. 30 din 13 mai 1996 pentru modificarea și completarea Legii nr. 42/1990 pentru cinstirea eroilor martiri și acordarea unor drepturi urmașilor acestora, răniților, celor care au fost reținuți în perioada 16-22 decembrie 1989 ca urmare a participării la acțiunile Revoluției, precum și celor care au participat direct, în perioada 16-25 decembrie 1989, în luptele pentru victoria Revoluției din decembrie 1989.

Legea de modificare a Legii nr. 40/1990 stabilește condițiile și procedura de obținere a titlului de luptător, rănit, participant direct ori participant la acțiunile Revoluției din decembrie 1989. Totodată, legea stabilește și drepturile de care se bucură soțul/soția supraviețuitoare și urmașii celor căzuți în Revoluție.

2. Legea nr. 33 din 23 mai 1996 privind repunerea în unele drepturi economice a locuitorilor Munților Apuseni.

Prin această lege cu caracter reparator și de protecție socială, locuitorii Munților Apuseni sunt repuși în unele drepturi economice

pe care le-au avut în perioada interbelică și care au fost anulate în perioada regimului totalitar, asigurându-se, astfel, continuarea practicării unor meșteșuguri tradiționale și schimbul de produse din lemn cu cereale necesare locuitorilor acestei zone.

3. Legea nr. 63 din 5 iulie 1996 pentru modificarea Decretului-lege nr. 118/1990 privind acordarea unor drepturi persoanelor persecutate din motive politice de dictatura instaurată cu începere de la 6 martie 1945, precum și cele deportate în străinătate ori constituite în prizonieri, stabilește că data până la care se vor depune cererile pentru stabilirea drepturilor prevăzute de Decretul – lege nr. 118/1990 este 31 decembrie 1997.

VI. RATIFICAREA SAU ADERAREA ROMÂNIEI LA CONVENȚIILE INTERNAȚIONALE

În cursul anului 1996 România a devenit parte la unele convenții internaționale în domeniul drepturilor omului sau care vizează aspecte din acest domeniu. Dintre acestea, menționăm:

– Legea nr. 23 din 22 aprilie 1996 pentru ratificarea Acordului dintre statele părți la Tratatul Atlanticului de Nord și celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace, cu privire la statutul forțelor lor și a protocolului adițional, încheiate la Bruxelles, la 19 iunie 1995;

– Legea nr. 41 din 31 mai 1996 pentru ratificarea Protocolului adițional la Acordul european, instituind o asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de altă parte;

– Legea nr. 76 din 19 iulie 1996 pentru ratificarea Convenției Europene asupra transferării persoanelor condamnate, adoptată la Strasbourg la 21 martie 1983;

– Legea nr. 93 din 25 septembrie 1996 pentru ratificarea Acordului dintre Guvernul României și Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, cu privire la privilegiile și imunitățile acordate Organizației;

– Legea nr. 110 din 21 noiembrie 1996 privind ratificarea Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării, încheiată la Montego Bay (Jamaica) la 10 decembrie 1982 și aderarea la acordul referitor la aplicarea părții a XI-a a Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării, încheiat la New York la 28 iulie 1994;

– Legea nr. 112 din 16 octombrie 1996 pentru ratificarea Tratatului cu privire la relațiile de prietenie, bună vecinătate și cooperare dintre România și Republica Federală Iugoslavia, semnat la Belgrad la 16 mai 1996.

– Legea nr. 113 din 16 octombrie 1996 pentru ratificarea Tratatului de înțelegere, cooperare și bună vecinătate dintre România și Republica Ungară, semnat la Timișoara la 16 septembrie 1996.

*

Analiza sistematică prezentată în acest Raport evidențiază preocuparea incontestabilă a guvernanților și a forului legislativ pentru problematica drepturilor omului.

Practic, actele normative adoptate în acest an, cu toate minusurile și criticile de care sunt susceptibile, au relevat, prin diversitatea problematicii abordate și prin soluțiile moderne, europene, pe care le-au primit, complexitatea domeniului drepturilor omului, precum și eforturile de adaptare, asanare și armonizare pe care legislația românească trebuie să le întreprindă.

Anul legislativ 1996 a fost, în egală măsură, și un an electoral, cu profunde semnificații în planul practicii democratice.

Atât măsurile prioritare pentru primele șase luni de guvernare cuprinse în Programul socio-economic pe termen scurt, cât și Programul de bază de macro-stabilizare și de dezvoltare a României până în anul 2000 vizează o serie de priorități legislative pentru continua democratizare a vieții economice și sociale, în domeniul administrației publice locale, al stimulării investițiilor străine, dezvoltării parteneriatului social, în domeniul agricol ș.a.m.d.

În acord cu principiile de guvernare (responsabilitatea politică, principiul legalității garantării proprietății private, justiției și coeziunii sociale, autonomiei locale și al descentralizării) actualul Guvern își propune finalizarea câtorva legi de foarte mare impor-

tanță pentru problematica drepturilor omului. Cităm, cu titlu de exemplu, Legea Avocatului poporului, al cărui text a fost adoptat în principiu de către cele două Camere pe baza unei inițiative parlamentare, rămânând în divergență numai câteva articole, care urmează să fie soluționate într-o viitoare ședință comună a Camerelor. Amintim că Institutul Român pentru Drepturile Omului a elaborat un anteproiect al acestei legi amplu dezbătut în cadrul unui seminar organizat de IRDO și Consiliul European – Direcția pentru Drepturile Omului, între 1-2 noiembrie 1993. Cu ocazia acestui seminar s-au formulat observații utile care au fost avute în vedere în cadrul dezbaterilor din Parlament.

Totodată, o serie de legi, care prezintă importanță pentru acest domeniu, urmează a fi promovate în regim de urgență. Dintre acestea, menționăm proiectele referitoare la funcționarul public și patrimoniile comunităților locale, proiectul de lege privind înființarea Fondului Național de Locuințe și ajutorarea tinerilor și a familiilor tinere, din mediul urban și rural, în vederea construirii de locuințe, cu credite pe termen lung, proiectul de lege privind asigurările sociale de sănătate etc.

Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU DREPTURILE OMULUI
Piața Charles de Gaulle nr. 3,
71260, București - ROMÂNIA

TIPARUL: R. A. „MONITORUL OFICIAL“

ISBN 973-96496-6-1